

ЙОРДАН РАДИЧКОВ

НЕЖНАТА СПИРАЛА

В един студен зимен ден пътувах с конска шейна през Лудогорието. Бяхме неколцина човека, натъпкани плътно един до друг в дъсчения сандък, едни седяха с лице към конете, други с гръб, трети се бяха настанили ребром, всички бяхме измръзнали, омърлушени и уморени. Връщахме се от лов, омотани в шалове, с вдигнати яки, с нахлупени капи или гугли, тъй че нито едно лице не се виждаше цяло. Изпод гуглите и шаловите димеше пара от дишането на хората, пара димеше и от ноздрите на конете. Когато човек пътува с шейна, изстива бързо, студът пропълзява по цялото му тяло, очите започват да сълзят, цялата природа наоколо започва да му се струва враждебна. Небето над нас бе сиво, вляво от шейната сивееше гора, от дясната ни страна се простираше равнината, леко наклонена, покрита със сняг.

Пътят лъкатушеше покрай самата гора, спускаше се в някоя долчина, катереше се, на места шейната поднасяше, плазовете стържеха върху чакъл и камъни, конете започваха да пръхтят, конярят размахваше камшика във въздуха и започваше да вика: "Дий! Дий!" Бялата равнина леко се изтегляше и завърташе край нас, смълчаната гора се измъкваше на пръсти назад, най-близките до пътя дървета подтичваха бързо, по-далечните се движеха по-бавно и се създаваше илюзията, че гората бяга назад с хиляди крака, без дърветата да се застъпват едно друго.

Край един от завоите внезапно изникна върху снега шипков храст, отрупан целият с ярки червени плодове. Той бе обърнат едновременно във всички посоки. Конярят рече: "Я гледай ти!", завъртя камшика във въздуха и перна храста през лицето.

Дивата шипка трепна, трепнаха заедно с нея и лъскавите червени плодове, заиграха те като живи очи, сякаш не измръзнал храст бе пернат, а живо същество бе ударено с камшика през лицето. Плазовете на шейната продължиха да посърцват равномерно по пъртината, равномерно звъняха и им пригласяха конските звънчета, шипковият храст бавно отстъпваше назад, като бе втренчил в нас стотиците си червени очи. Пътят се наклоняваше леко, конете започнаха да пръхтят; обърнах се напред, видях рамена, гърбове, гугли и сините очи на одного от ловците. Той бе захапал отдавна изгаснала цигара. "Туй ще е някой вампир" - рече ми ловецът. "Кое?" - попита сипкав глас от предницата на шейната. "Оня храст" - рече човекът с изгасналата цигара и обърна глава назад през рамото си, за да покаже шипковия храст. Видях по лицето му да се изписва недоумение.

Погледнах назад, шипковият храст го нямаше. Белееше се само равнината, до нея стоеше изправена сивата гора, отгоре се сивееше небето. Спуснахме се в падина, падината скриваше шейната от втренчените очи на шипковия храст.

"Почти като човек... почти като човек!" - ме жегна остра мисъл. Продължавах да седя, обърнат назад, зад гърба си чувах конските звънчета, кашлица, нечие мърморене, скърцането на кожената амуниция. Натрапчив спомен затича по пъртината подир шейната, до него безшумно, без никъде да се препъва, тичаше хилядокраката гора, човек с гуцулска шапка и с брада подтичваше, виждаше се ясно високото чело и втренченият му, почти фанатичен поглед. Въртеше се и се търкаляше през снега пред него шипковият храст, съшибан сякаш от невидим камшик, загледан също тъй втренчено със стотиците си червени лъскави очи в своя преследвач. За миг се спряха храст и преследвач, видях как човекът започна да почесва замислено брадата си и да оглежда тъй храста, като че търсеше нещо скрито в него.

Човекът с гуцулската шапка беше Методи Андонов.

Ето вече пет години как той не е между живите, но често ще се случи въображението ми найживо да го изрисува тъй жив и истински, че ако извикам, сигурен съм, че ще чуя неговия глас. Ни веднъж обаче не посмях да го повикам", боязън някаква изпитвам, боя се, че ако чуя неговия глас и видя как на повикването тръгва срещу мене, то сърцето ми едва ли ще издържи. Когато беше жив, веднъж отидохме в планината Руй на лов за едър дивеч. Пак беше зима, ловувахме в гора, стаена и негостоприемна, небето бе разкъсано, ту слънце заливаше гората, ту сянка пробягваше през нея, гърмеж отекваше на някоя пусия, с ръмжене отговаряха долищата на гърмежа. В края на лова Методи ме повика, съседи бяхме по пусии.

Видях го да се върти и дебне около един шипков храст така вторачен в него, сякаш вътре имаше скрит звяр. "Ела, ела!" - рече той тихо. Попитах го какво има. "Виж!" - рече ми той, като показваше храста с пръст. Лицето му сияеше цялото, стори ми се, че нещо фанатично има в погледа му. Огледах внимателно шипковия храст.

Това бе храст, висок човешки ръст, разположен нашироко върху снега, отрупан целият с ярки червени плодове. "Ела да видиш от другата страна!" - рече ми Методи Андонов и преминахме ние двамата от другата страна, но и от другата страна бе същото. "Откъдето и да застанем, той все ни гледа!" - обърна ми внимание Методи Андонов. Запалих цигара и оставих човека да обикаля и дебне около своя шипков храст. На няколко пъти той го замери със снежни топки, храстът трепваше, трепваха стотиците му червени плодове и ако човек извика на помощ въображението си, може да сметне, че този шипков храст наистина трепва като живо същество и очите му като на разбойник заиграват на всички страни. Методи Андонов попипваше сивобялата си гуцулска шапка, почесваше брадата си с някаква особена нервност, почти със сладострастие. В гласа му долавях патетични нотки. "Ето го театъра! - викаше ми той - Чудо! Чудо!... Представяш ли си този храст на сцената, ама съвсем истински, взет направо от гората, див, измръзнал, отрупан с ярки плодове! И цялата сцена да бъде чисто бяла, девствена, както е снегът наоколо, и да я заливаме със светлина, да пуснем сенки да пробягат през нея, да обгърнем с бяла мъгла част от храста, после да пуснем вятър да го наемете... ама че това може да стане страшно!"

Той се удари по гърдите въодушевено и отново вторачи фанатичния си поглед върху спокойния, разположен спокойно посред снега шипков храст. В този миг той приличаше на човек, който е престанал да гледа на живота и на природата край себе си като на декоративна завеса, ами се мъчеше да пробие тази завеса или перде, да ги разкъса и да надникне зад тях. Навярно Методи Андонов бе успял да надникне зад тях, макар и само през шпионката, бе съзрял, изглежда, нещо извънредно съществено и важно, иначе как мога да си обясня, че един нормален човек може с такъв съдбовен поглед да обикаля измръзналия шипков храст?

Нямаше да се изненадам, ако в тоя миг се бе засилил и бе скочил вътре в храста; трудно ми е да определя дали човекът изглеждаше по-див, или шипковият храст изглеждаше по-див. Навярно и двамата бяха еднакво диви... Тъй ще ги помня цял живот, втрещени един в друг, и не мога да разбера защо тъй рано и припряно посегна към това брадато момче от Калище природата, която е била винаги будна, но спокойна? Мигар са й малко на природата шипковите храсти, та изтръгна с корен от сърцата ни и този шипков храст, за да го погне по петите из своята снежна пустош?

...Дочух отново конските звънчета зад гърба си, кашлица, човешки гласове. Погледнах пъртината назад - пусто беше всичко. Всъщност нямаше какво да търся в тая студена пустотия. Ако исках да намеря нещо, трябваше пак в себе си да се поровя. Не ми остана обаче време да се ровя, защото съгледах как от сивото небе започнаха да се зараждат птици, все по-зрими и по-зрими, макар и сиви. Птиците прераснаха в голямо сиво ято, носеха се те спокойно над сивата гора, без да издават нито звук. "Диви гълъби!" - извика синкавият глас, който преди малко питаше синеокия кое е вампир. Всички се размърдаха в шейната, оня със сините очи зареди бързо пушката си, завика на коняря да спре конете, юздите бяха опънати, чу се как конете сърдито сгризаха със зъби железните юздечки. Някой се обади, че дивите гълъби са много високо и че няма смисъл да се стреля, защото не може с пушка на такава височина да се удари. Човекът със сините очи викаше: "Ще ударя!", оня му противоречеше, повтаряйки едни и същи думи: "Не може да се удари!" Ятото летеше спокойно и плавно, оня със сините очи ее целеше спокойно в него и плавно движеше цевите на пушката си. Когато птиците засвистяха над нас и всички в шейната чухме колко е мощен размахът на крилата им, човекът стреля. От изстрела ятото мигновено се повдигна нагоре, само една птица остана встрани, залюля се, направи малък кръг, за да провери какъв е този гръм откъм земята и какво ли може да се е случило?

Не можа да разбере ни какъв бе този гръм откъм земята, ни какво се бе случило, затова направи още един кръг, после още един; тия кръгове дивият гълъб изписваше в небето спираловидно, защото, като кръжеше, той внимаваше да следи и посоката на ятото. Но ето че едното му крило отслабна, не замахваше вече тъй силно с него, кръговете постепенно започнаха да се стесняват, птицата губеше височина, макар и да се отдалечаваше от нас, и в един миг спря да размахва крилата си. Заприлича на сива дрипа, не можа да се задържи във въздуха и се понесе стремително право надолу.

Никакъв звук не се чу при падането. Дивият гълъб изчезна тъй внезапно в снега, както бе изчезнал и шипковият храст преди малко.

Бях най-младият от групата, затова скочих от шейната и тръгнах да прибера гълъба. Снегът беше дълбок, на места стигаше до колене. Никъде никаква диря не се виждаше, бялата равнина се стелеше пред очите ми чиста и светла, без ни една драскотина и без ни една пращинка върху себе си. Това обаче не продължи дълго. На едно място видях да аленее капка, тя бе малко встрани от мене. Като наближих, видях втора капка, че аленее до нея, малко по-далече светлееше трета. Спрях се пред тези капки в снега. Те се редяха подобно спирала, правеха един кръг, после в този кръг се вписваше втори, нежна дъга излизаше от него, за да изпише трети кръг... Гледах ту небето, ту капките кръв върху снега.

Това бе кръвта на гълъба. Докато птицата кръжеше горе и изписваше кръгове и спирали в небето, то кръвта ѝ на едри капки е падала долу върху снега и е очертавала върху него същите кръгове и спирали. Не посмях повече да пристъпя в снега, някакво особено чувство ме възпря още при първия кръг. По-нататък се изписваха другите, очертани ярко върху девствената пустош.

Откъм шейната почнаха да ми викат и да ме насочват към мястото, където дивият гълъб се бе забил и пропаднал в снега. Аз също започнах да викам, че по-нататък няма как да се мине. Половината от мъжете наскочаха от шейната и като припалваха цигари един от друг, се изсипаха през снега да видят какво може да ме спира по средата на пътя. По омотаните им шалове и покрити с гугли лица видях, че се изписва изненада, когато съзряха кървавите дъги и кръгове, изписани съвършено нежно по снега. Ни следа някаква, ни драскотинка се забелязваше - само нежните кървави дъги аленееха, изписани красиво от кръжащата в небето птица. Поривист и елегантен е дивият гълъб в полет. Когато изстрелът от шейната го задържа и птицата почна да кръжи бавно, изоставайки от ятото, никой от нас не подозираше, че докато кръжи, птицата изтиска бавно кръвта от себе си, за да допише с нея снели кръгове и спирали своето последно четмо и писмо върху бялата равнина, последната фраза на своя живот.

Може би тази фраза съдържа проклетие; може би съдържа някакво завещание към другите птици; а може би е само прост отпечатък на един внезапен финал?

Всеки случай никой не посмя да пристъпи напред, за да разкъса или да изпотъпче аленеещите нежни спирали на птицата. Умълчахме се всичките, стана неловко да стърчим посред бялата равнина, един по един мъжете обърнаха гръб и без никой да проговори, тръгнахме назад към шейната. Тихо прозвънтяха конските звънчета, гората сивееше недружелюбно насреща ни, изчезналият шипков храст отново бе застанал посред бялото поле, посипан с ярката жарава на своите плодове. Откъм шейната той не се виждаше, защото тя стоеше в падина, но оттук се открояваше отчетливо върху бялата равнина, тъй че всеки от нас можеше да го види, а и той нас да види с втренчените си очи. Изнизахме се мълчешком помежду аленеещия шипков храст, вторачил като вампир стотиците си червени очи в нас, и помежду нежните дъги и спирали, изписани върху снега от падащия от небето гълъб.

"Дий!" - извика високо коларят, когато се натъпкахме всички в шейната. Заекърцаха плазовете по пъртината, равномерно зазвъняха конските звънчета и като пътувахме, постепенно започнах да чувствам, че освен звънчетата звъни и откънтява тихо и нещо друго в душата ми, подобие някакво на небесна червена сълза, на шепот от стреснат шипков храст, и че душата ми започва да чертае и да усуква неясни, но нежни кръгове и спирали.